

Попик О.В.

кандидат економічних наук,
молодший науковий співробітник,
Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень

Хумарова Н.І.

доктор економічних наук,
старший науковий співробітник,
Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень

Рорук Oleh, Khumarova Nina

Institute of Market Problems and Economic & Ecological Researches

«ПРОСТІР СВОБОДИ»: ТЕОРЕТИЧНІ ПІДВАЛИНИ ІНКЛЮЗИВНОСТІ УРБАНІЗОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ

У статті поняття інклюзивності міського простору розглядається з позиції його ціннісної основи в ширшому філософському дискурсі, зокрема екзистенціалу свободи та аксіологічної ємності відповідно до виникаючих категорій. Економічна сутність інклюзивності міського простору як атрибуту урбоecosystem визначена через дилему «приватно-публічних» просторів в організації міського зонування, а також через поняття економічної свободи, що виникає як наслідок відрефлексованої дієвості та відповідного сформованого інституційного середовища й інфраструктурного каркасу. Категорія інклюзивності як характеристика міських територіальних систем розглянута як у фізичній площині формальної доступності просторових об'єктів, так і у соціальному вимірі ціннісних характеристик.

Ключові слова: інклюзивність, міський простір, урбанізована територія, зонінг.

Постановка проблеми. Невпинно зростаючі темпи урбанізаційних процесів в Україні та світі каталізують низку соціально-економічних, демографічних, політичних та екологічних зрушень, що є причиною відповідних викликів та потребують глибинних досліджень задля формування релевантних організаційно-управлінських підходів і адаптації існуючої дієвості, зокрема урбанізованого простору, під потреби та запити сучасної людини. Водночас стрімкої видозміни набуває й система цінностей і орієнтирів, формуючи суспільні поведінкові патерни, що в умовах просторової обмеженості міських територіальних систем ускладнює пошук відповідних регуляторів.

Враховуючи дуальність проблематики забезпечення благополуччя та сталості міських систем, тобто реалізації завдання коеволуційного розвитку людини і довкілля в умовах обмеженості просторового ресурсу сучасних міст, необхідним є розроблення методологічної основи та вдосконалення інструментарію формування інклюзивності урбанізованих територій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Глибокі системні методологічні дослідження інклюзивності місцевого розвитку в Україні представлені в роботах А.В. Кожині [1; 2]. Зокрема, авторка наводить основні фактори інклюзивного розвитку та взаємозв'язок теорії інклюзивного розвитку із іншими теоретичними доробками просторового розвитку територій.

Проблема просторового розвитку міст загалом та зокрема в контексті екодеструктивних впливів урбоecosystem на стан навколишнього середовища в певній просторовій системі вищого рангу розглядається у дослідженнях В.В. Козюка [3], Г. Фесенко [4]. Більш детально аспекти розвитку соціального простору міста розглядаються у праці Н.П. Гапон [5], що визначає його як інтегральний конструкт, середовище, в якому відбуваються соціальні відносини. У дещо дуалістичній площині економічних категорій протиставлення «приватно-публічних» відносин міський простір розглядає І.М. Тищенко [6], підкреслюючи вагомість можливості реалізації громадянських прав як домінуючого фактору у визначенні статусу просторового об'єкта в межах міста. Економіко-правові засади урбанізаційних процесів розглядаються у монографічних дослідженнях та наукових доповідях Н.Б. Косаревої [7], М.І. Мельника [8], С.В. Богачова [9], В.Т. Семенова [10] та інших.

У зарубіжних дослідженнях [11–15] явище інклюзивності розглядається під дещо іншим кутом зору, в певній мірі більш ширшим, зокрема особливий акцент зроблений на питанні гендеру, як атрибуту, що визначає спектр інклюзивних характеристик міського простору. Цікавими є методичні підходи зарубіжних науковців [13] щодо визначення рівня практичності (комфортності) міського середовища для різних категорій населення, та формуванню системи принципів

для стратегічного планування розвитку міст на засадах інклюзивності [14; 15].

Формулювання цілей статті. Попри значну кількість праць та досліджень явища інклюзивності міського простору, нині недостатньо розглянутим залишається поняття емоційної складової та економічної сутності цієї категорії. Виходячи з цього, основною метою дослідження є аксіологічний розгляд «інклюзивності» урбанізованих територій як атрибуту формування додаткових ціннісних характеристик просторових міських об'єктів та відповідних соціально-економічних аспектів подібного дефініційного узагальнення.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах обмеженості просторового ресурсу урбанізованих територій в сучасних міста характерною є низка явищ, зокрема реконфігурація міського простору через дженітрифікаційні та комодифікаційні процеси зміни цільового використання земельних ділянок та архітектурних елементів. Такі видозміни в умовах пришвидшеного та неконтрольованого міського зонінгу приводять до глибоких трансформацій соціально-економічної дійсності, сутнісних демографічних коливань та збільшення рівня негативного екодеструктивного впливу. Відбувається поетапна маргіналізація та відчуження певних ареалів міського полотна, що має вираз у:

- збільшенні рівня структурованості міського зонінгу із характерним виділенням та розмежуванням за функціональною ознакою;
- більш жорстка стратифікація населення у межах селітебних зон, формування осередків криміногенної активності;
- зменшенні площ земель рекреаційного призначення та міського зеленого каркасу через відчуження та забудову.

У загальному контексті подібні явища призводять до формування конкуренції на міські просторові об'єкти не як суто економічної категорії, а як категорії біологічної, природної, що визначається через ресурсний атрибут. Натомість економічний фактор місцевого розвитку не є домінуючим, ба більше, визначаючим. Як справедливо зазначає В.В. Козюк [3], посилюється на думку експертів Глобального інституту McKinsey, до 2025 р. «архітектура» глобальних міст набуває іншого вигляду, оскільки ефективність сучасних міст зводиться не лише до наявності сприятливого середовища для ведення бізнесу, а й через демонстрацію найкращих умов для проживання. А.В. Кожина [2] визначає інклюзивний місцевий розвиток як процес структурних змін, який супроводжується економічною та соціальною активністю на місцевому рівні й забезпечує підвищення добробуту на основі максимальної зайнятості, індивідуальну й соціальну безпеку, рівний доступ до можливостей та послуг для широкого кола місцевого населення з використанням місцевих ресурсів. Таким чином, найбільш вагомим атрибутом в системі місцевого розвитку постає комфортність, тобто сукупність умов навколишнього середовища, що формує стійкий

стан задоволеності містян через безпечність, зручність та доступність об'єктів міського простору.

М.І. Мельник визначає інклюзивність як важливу платформу соціально-економічного розвитку як у глобальному, так і локальному масштабі, а основним чинником інклюзивного розвитку є примноження й ефективне використання людського капіталу [8]. Проте такий підхід визначає глибокі сутнісні коріння утилітарного підходу. На нашу думку, категорія інклюзивності є дещо ширшою, та охоплює окрім зазначених атрибутів економічного зростання та добробуту певні приховані ціннісні засади, що визначають емерджентні властивості просторових форм та структур. Як наслідок, вимір ефекту інклюзивності нині зостається в певному сенсі нерозкритим через звуженість методологічного апарату виміру виключно об'єктивних економічних характеристик добробуту населення.

Категорія інклюзивності як характеристика міських територіальних систем може розглядатися як у фізичній площині формальної доступності просторових об'єктів, так і у соціальному вимірі ціннісних характеристик, що визначаються через рівень розвитку інституційного середовища, політичної дійсності та етико-естетичного культурологічного фону.

У суто просторовому контексті інклюзивність міського простору забезпечується через організацію міського планування із урахуванням потреб та запитів населення, зокрема різних соціальних груп та категорій (зокрема з інвалідністю), на урбоєкосистемні послуги:

- відсутність фізичних бар'єрів щодо об'єктів рекреаційного призначення міського зеленого каркасу (парки, сквери, пляжі та інше);
- відсутність фізичних перепон через створення відповідної інфраструктури щодо задоволення фізіологічних потреб (система громадських вбиралень, закладів харчування, навісів, джерел питної води, тощо);
- вільна доступність до закладів медичного забезпечення та інших соціальних будівель (пошта, банки, інші);
- вільна доступність в отриманні культурних послуг (організація публічних просторів, театральних та експозиційних будівель).

Негативною тенденцією сучасності є інтегральне зменшення публічного просторового ресурсу через інтенсифікацію комодифікаційних процесів. Приватизовані об'єкти в міській архітектурно-будівельній системі перестають буди надбанням населення, а у поєднанні зі збільшенням щільності забудови зменшується радіус комунікативної активності. Центри інтеракції зміщуються з вільного публічного простору до приватних об'єктів (шопінг-моли, павільйони, тощо). Традиційні міські публічні простори втрачають свою унікальну антропологічну складову – характерні для цього місця, соціуму й часу просторові соціальні практики, що призводить до появи феномену, появи «не-місць» супермодерності – «неантропологічних» просторів без ідентичності та історії, місць транзиту, споживання й невизначеності, місць з дуже обмеженою «програмою», найбільш характерними прикладами

яких є транспортні термінали та станції [6], а в сучасних умовах розвитку неоурбанізму – вулиці, площі та торговельні центри.

Економічна реструктуризація землекористування в межах сучасних міст призводить до скорочення просторових об'єктів міського зеленого каркасу, в першу чергу через:

- недосконалість та істотне ігнорування існуючих законодавчо-нормативних вимог в сфері містобудування (вимоги до зоннігу та екологічних аспектів будівельного процесу);

- деградації штучностворених об'єктів природно-заповідного фонду (пригнічення природних механізмів самовідновлення в межах міських екосистем);

- недостатній рівень моніторингу стану та контролю використання об'єктів міської рекреаційної мережі.

В.Т. Семенов [10] наголошує, що саме в нормативному відношенні міське управління являє собою стратегію подолання соціальної поляризації, політичної фрагментації і перетворення міста в інклюзивну структуру, в рамках якої суб'єкти, що представляють місцеве управління, приватний бізнес і громадські організації, спільно працюють над тим, щоби зробити місто стійким і комфортним для проживання. Наочною демонстрацією забезпечення інклюзивності через адміністративно-правовий механізм є прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення безперешкодного доступу громадян до узбережжя водних об'єктів для загального водокористування», що передбачає настання юридичної відповідальності для суб'єктів господарювання за обмеження вільного доступу населення до природних об'єктів (узбережжя річок, та островів для загального водокористування).

В іншому разі інклюзивність реалізується через так зване «право на місто», що маніфестує себе як найвища форма прав, право на свободу, право на індивідуалізацію в соціалізації, право населяти й право на житло [6]. Змістовно інклюзивність в такому аспекті визначається як кумулятивний ефект рівня зрілості соціальних інститутів, що не лише формують інфраструктурний каркас міських систем, а й проголошують апріорне право населення на вільний вибір. В аксіологічному сенсі це принципово інший рівень свободи, що досягається шляхом доступності й відрефлексованого усвідомлення цієї доступності.

У соціальному вимірі інклюзивність визначається зокрема й через гендерну атрибутивність. Відтак Swain S.S. визначає безпечне місто як таке, що сприяє ліквідації гендерного насильства, одночасно сприяючи рівним можливостям чоловіків і жінок у всіх сферах соціального, економічного, культурного та політичного життя (доступ до зайнятості, освіти, політичної участі, ресурсів і дозвілля тощо) [11]. Реалізація створення інклюзивних міст в ціннісній системі гендерної рівності можлива тільки на етапі планування, із врахуванням відповідних статевих потреб та певній індивідуалізації урбанізованих територій.

Інклюзивність міського простору надає відчуття значно більше ніж просто доступність, це глибинний емоційний спектр «свободи», в т.ч. економічної. Екзистенціальна свобода – це те, що передує сутності людини. За Ж.П. Сартром, свобода не є просто свободою духу, що веде до бездіяльності, це свобода вибору, яку ніхто не може відняти у людини. У такому контексті *інклюзивність міського простору* – це та додаткова сутність, що визначає вільний вибір місця та часу для самореалізації, та втілення власних бажань та можливостей для населення. В економічному сенсі інклюзивність розширює простір ринкових економічних відносин, тобто наділяє індивіда як суб'єкта економічної активності певним набором прав на реалізацію підприємницької діяльності.

Важливе місце в забезпеченні інклюзивності міського простору посідають муніципальні органи влади, основним завданням яких є максимізація використання потенціалу самофінансування для реалізації стратегії розвитку міста, активному залученні вільних коштів міського населення, особливо в умовах яскраво виражених агломераційних процесів, що потребують значних фінансових ресурсів. Одним із найбільш динамічних елементів кооперативного сектору сучасних моделей соціальної економіки є фінансовий сегмент, інститути якого спеціалізуються на наданні кредитних, ощадних і страхових послуг. Як інструменти забезпечення доступності фінансових продуктів для жителів міст із невисокими доходами (є соціальною основою інклюзивної політики) можуть виступати кооперативні фінансові інститути в різноманітних організаційно-правових формах, а саме міські кредитні кооперативи (спілки) і міські кооперативні банки [9].

Створення інклюзивної структури міського простору в системному баченні розбудови управлінських процесів має позитивний контур зворотнього зв'язку, тобто таку інтеракцію елементів, що підсилює наявні позитивні впливи. В зазначеному контексті інклюзивність має певну структуру вимірів (рис. 1):

- свобода економічна (розширення прав щодо реалізації підприємницької діяльності та економічної активності, створення сприятливого інвестиційного клімату та інституційного середовища);

- свобода соціальна (створення сприятливих, безпечних та зручних умов для усіх категорій населення щодо вільного доступу до об'єктів соціальної інфраструктури);

- свобода ментально-психологічна (вільні умови для творчої активності та наукового пошуку);

- свобода просторово-територіальна (вільний доступ до природних об'єктів, рекреаційних ареалів та публічних просторів).

Забезпечення інклюзивності міського простору можливо реалізувати через канали так званої неформальної економіки в межах модерного концепту «нового урбанізму». Новий урбанізм є соціально-орієнтованим напрямом у міському плануванні, що зміщує акценти в бік забезпечення якості життя людини у міському просторі. Зокрема Burdett R. наголошує,

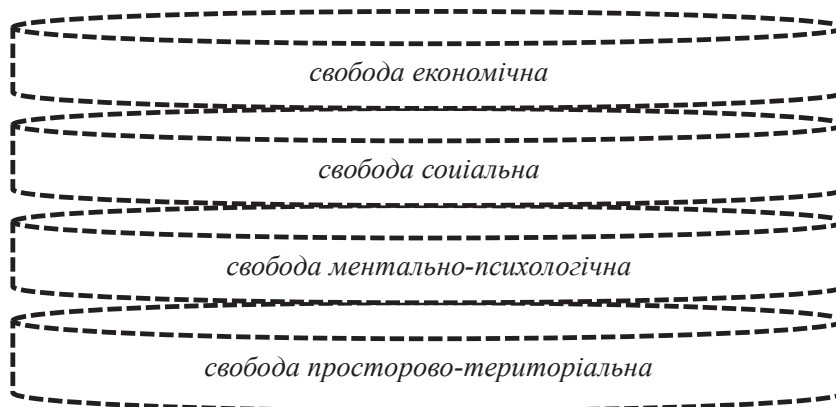

Рис. 1. Структурна схема вимірів екзистенціалу свободи в інклюзивності міського простору

що відкрите місто повинно мати надійну, доступну та розгалужену мережу громадського транспорту [12]. Комфортне та безпечне місто є результатом врахування статево-вікових та етнічних особливостей населення, зокрема й в процесі містопланування та будування.

Інклюзивність розширює свою семантичну основу через ідентифікацію поняття сталого розвитку. Н.Б. Косарева [7] розглядає інклюзивність в основі поняття «висока якість середовища та комфортні умови життєдіяльності», що включає найширший набір умов, в тому числі безпеку, відсутність соціальної напруженості (відсутність сегрегації), зниження транспортних витрат, екологічні вимоги і багато інших. Реалізація інклюзивності відбувається зокрема й через «інклюзивний зонінг», тобто таке планування міського простору, що включає вимоги до доступності та безпечності на етапі розроблення та затвердження містобудівної документації, а також через економічний механізм фіскального регулювання ренти об'єктів міського архітектурного модуса.

Екологізація як елемент формування інклюзивності міського простору в системі неформальної економіки визначається завдяки впровадженню чотирьох принципів [15]:

- по-перше, неформальна економіка є динамічною системою у стін постійного розвитку із високим потенціалом зростання, що повинно бути враховано в соціо-еколого-економічних відносинах
- по-друге, відносини між муніципальною владою та громадським сектором зазвичай є дисфункціональними, та потребують поліпшення для зеленої економіки;
- по-третє, неформальна економіка демонструє величезні зміни в екологічних показниках урбанізова-

них територій через переорієнтацію виробничої культури та сервісу;

– по-четверте, неформальний сектор є важливим не лише для багатьох найбідніших домогосподарств, але й має високу гендерну кореляційну залежність і має бути врахований при формуванні місцевих соціальних та екологічних програм розвитку.

Висновки. В умовах істотного динамізму розвитку урбанізованих територій як сучасних ареалів соціально-економічної та комунікативної активності наділення міського уявного простору деякими неформальними атрибутами емоційного контексту вбачається одним із необхідних інструментів забезпечення стійкого та гармонійного розвитку.

Інклюзивність міського простору, створюючи додаткову ціннісну структуру, перетворює урбанізований ландшафт з «місця боротьби», тобто постійної конкуренції та підвищеної конфліктогенності середовища, на «місце свободи» в найбільш широкому екзистенційному сутнісному вимірі.

Інклюзивні центри в міській просторовій структурі є певними точками зростання, в т.ч. економічного, завдяки появі певних емерджентних властивостей територіальних систем, що методологічно є поза виміром у класичних емпіричних та статистичних дослідженнях рівня благополуччя, за результатом формуючи соціально сприятливе й екологічно безпечне середовище як основу та базис гармонійного розвитку.

Перспективою подальших досліджень є розроблення організаційно-економічного та адміністративного механізмів забезпечення формування інклюзивності міських територіальних комплексів.

Список літератури:

1. Кожина А.В. Теорія інклюзивного місцевого розвитку та її взаємозв'язок з теоріями територіального розвитку. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 22. С. 102–109.
2. Кожина А.В. Фактори інклюзивного місцевого розвитку: підходи до класифікації. *Вісн. НАДУ. Серія «Державне управління»*. 2018. № 4(91). С. 21–30.
3. Козюк В.В. Урбоцентричний погляд на екологічний вимір держави добробуту. *Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет*. 2017. № 27(3). С. 37–48.
4. Фесенко Г. Філософія просторового розвитку міст у контексті комунікативних теорій. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*. 2017. № 10. С. 76–84.

5. Гапон Н.П. Соціально-філософські проблеми гуманізації соціального простору міста. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2016. № 12. С. 28–32.
6. Тищенко І.М. Міський публічний простір: підходи до визначення. *Магістеріум. Культурологія*. 2015. № 59. С. 26–33.
7. Косарева Н.Б., Полиди Т.Д., Пузанов А.С. Экономическая урбанизация. М.: Фонд «Институт экономики города», 2018. 418 с.
8. Мельник М.І. Інклюзивний вимір розвитку міст – центрів ділової активності України: тенденції та перспективи : наукова доповідь / НАН України. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долішнього НАН України». Львів, 2019. 55 с.
9. Богачов С.В. та ін. Економіко-правові проблеми розвитку великих міст та агломерацій в Україні : монографія. Харків : Видавництво «НТМТ», 2015. 247 с.
10. Семенов В.Т., Штомпель Н.Э. Устойчивое развитие мегаполисов. Урбанистические аспекты: монография. Харьков. нац. ун-т гор. хоз-ва им. А.Н. Бекетова. X.: ХНУГХ, 2014. 339 с.
11. Swain S.S., Mohanty O. Need for a Gender Inclusive Planning – Bhubaneswar City Odisha (India). *International Refereed Journal of Engineering and Science (IRJES)*. 2015. №. 4. pp. 27–30.
12. Burdett R. Eradicating social exclusion with thoughtful urban design. *The Focus*. 2017. № 16/1. pp. 34–37.
13. Chiara G., Annunziata A. and Mauro Coni A Methodological Framework for Assessing Practicability of the Urban Space: The Survey on Conditions of Practicable Environments (SCOPE) Procedure Applied in the Case Study of Cagliari (Italy) // *Sustainability*. 2018. №. 10. pp. 23.
14. Afacan Y., Afacan S.O., Rethinking social inclusivity: design strategies for cities. *Proceedings of the Institution of Civil Engineers Urban Design and Planning*. 2011. №. 164. pp. 93–105.
15. Brown D., McGranahan G. The urban informal economy, local inclusion and achieving a global green transformation. *Habitat International*. 2016. №. 53. pp. 97–105.

References:

1. Kozhina A.V. (2018) Teoriya inklyuzivnogo miscevogo rozvitku ta yiyi vzayemozvyazok z teoriyami teritorialnogo rozvitku [The theory of inclusive local development and its relationship with the theories of territorial development]. *Investment: practice and experience*, vol. 22. pp. 102–109.
2. Kozhina A.V. (2018) Faktori inklyuzivnogo miscevogo rozvitku: pidhodi do klasifikatsiyi [Factors of inclusive local development: approaches to classification] Bulletin of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine, vol. 4, no. 91, pp. 21–30.
3. Kozyuk V.V., Gajda Yu.I., Shimanska O.P. (2017) Urbocentrichnij poglyad na ekologichnij vimir derzhavi dobrobutu [Urbocentric view of the environmental dimension of the welfare state]. *Economic analysis: Coll. Sciences. works / Ternopil National Economic University*, vol. 27, no. 3, pp. 37–48.
4. Fesenko G. (2017) Filosofiya prostorovogo rozvitku mist u konteksti komunikativnih teorij [Philosophy of spatial development of cities in the context of communicative theories]. *Bulletin of Lviv National University. A series of philosophical-political studies*, vol. 10, pp. 76–84.
5. Gapon N.P. (2016) Socialno-filosofski problemi gumanizatsiyi socialnogo prostoru mista / [Socio-philosophical problems of humanization of the social space of the city]. *Actual problems of philosophy and sociology*, vol. 12, pp. 28–32.
6. Tishenko I.M. (2015) Miskij publichnij prostir: pidhodi do viznachennya [Urban public space: approaches to definition]. *Magisterium. Cultural Studies*, vol. 59, pp. 26–33.
7. Kosareva N.B. (2018) Ekonomicheskaya urbanizatsiya [Economic urbanization]. Moscow: Foundation for the Institute of City Economics. (in Russian)
8. Melnik M.I. (2019) Inklyuzivnij vimir rozvitku mist – centriv dilovoyi aktivnosti Ukrayini: tendentsiyi ta perspektivi : naukova dopovid / NAN Ukrayini. DU «Institut regionalnih doslidzhen imeni M.I. Dolishnogo NAN Ukrayini» [An Inclusive Dimension of the Development of Cities - Business Activity Centers of Ukraine: Trends and Perspectives: Scientific Report / NAS of Ukraine]. State Institution «Institute of Regional Studies named after M.I. Dolishny NAS of Ukraine». (in Ukrainian)
9. Bogachov S.V. ta in. (2015) Ekonomiko-pravovi problemi rozvitku velikih mist ta aglomeracij v Ukrayini: monografiya [Economic and legal problems of development of big cities and agglomerations in Ukraine: monograph]. Kharkiv: NTMT Publishing House. (in Ukrainian)
10. Semenov V.T., Shtompel N.E. (2014) Ustojchivoe razvitie megapolisov. Urbanisticheskie aspekty: monografiya [Sustainable development of metropolitan areas. Urban aspects: monography]. Kharkiv National University of Urban Economy named after A.N. Beketov. (in Russian)
11. Swain S.S., Mohanty O. (2015) Need for a Gender Inclusive Planning – Bhubaneswar City Odisha (India). *International Refereed Journal of Engineering and Science (IRJES)*, № 4, pp. 27–30
12. Burdett R. (2017) Eradicating social exclusion with thoughtful urban design. *The Focus*, № 16/1, pp. 34–37.
13. Chiara G., Annunziata A. and Mauro Coni A (2018) Methodological Framework for Assessing Practicability of the Urban Space: The Survey on Conditions of Practicable Environments (SCOPE) Procedure Applied in the Case Study of Cagliari (Italy) // *Sustainability*, № 10, pp. 23
14. Afacan Y., Afacan S. O. (2011) Rethinking social inclusivity: design strategies for cities. *Proceedings of the Institution of Civil Engineers Urban Design and Planning*, № 164, pp. 93–105
15. Brown D., McGranahan G. (2016) The urban informal economy, local inclusion and achieving a global green transformation. *Habitat International*, №. 53, pp. 97–105.

«ПРОСТРАНСТВО СВОБОДЫ»: ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ИНКЛЮЗИВНОСТИ УРБАНИЗИРОВАННЫХ ТЕРРИТОРИЙ

В представленном исследовании понятие инклюзивности городского пространства рассматривается с позиции его ценностной основы в более широком философском дискурсе, в частности экзистенциале свободы и аксиологической емкости соответственно возникающих категорий. Экономическая сущность инклюзивности городского пространства как атрибута урбоэкосистем определена через дилемму «частно-публичных» пространств в организации городского зонирования, а также через понятие экономической свободы, возникающее как следствие отрефлексированной действительности и соответственно сформированной институциональной среды и инфраструктурного каркаса. Категория инклюзивности как характеристика городских территориальных систем рассматривается как в физической плоскости формальной доступности пространственных объектов, так и в социальном измерении ценностных характеристик.

Ключевые слова: инклюзивность, городское пространство, урбанизированная территория, зонинг.

«SPACE OF FREEDOM»: THEORETICAL BASES OF INCLUSION OF URBANIZED AREAS

In the present study, the notion of urban space inclusivity is considered from the point of view of its value base in the broader philosophical discussion, in particular the existential freedom and axiological capacity of the emerging categories. The economic essence of urban space inclusivity, as an attribute of urban ecosystems, is defined by the dilemma of “private-public” spaces in the organization of urban zoning, as well as by the concept of economic freedom, which arises as a result of reflected reality and the corresponding institutional environment and infrastructure. The category of inclusivity, as a characteristic of urban territorial systems, can be considered both in the physical plane of the formal accessibility of spatial objects and in the social dimension of value characteristics, which are determined by the level of development of the institutional environment, political reality and ethic&esthetic cultural background. Inclusivity is realized through the so-called “right to the city”, which manifests itself as the highest form of rights, the right to liberty, the right to individualization in socialization, the right to inhabit and the right to housing. In terms of content, inclusiveness is defined as the cumulative effect of the maturity level of social institutions, which not only shape the infrastructure framework of urban systems, but also proclaim the a priori right of free choice. In an axiological sense, this is a fundamentally different level of freedom, which is achieved through accessibility and a reflected awareness of that accessibility. The inclusivity of urban space gives the feeling of much more than just accessibility, it is the deep emotional spectrum of “freedom”, incl. economic. Existential freedom is what precedes the essence of man. In this context, the inclusivity of urban space is the additional essence that determines the free choice of place and time for self-realization, and the realization of one’s own desires and opportunities for the population. In the economic sense, inclusivity extends the scope of market economic relations, that is, empowers the individual, as a subject of economic activity, to a certain set of rights to entrepreneurial activity. Municipal authorities, whose main goal is to maximize the use of self-financing potential to realize the city’s development strategy, to actively attract free resources of the urban population, especially in the context of pronounced agglomeration processes that require significant financial resources, play an important role in ensuring the inclusivity of urban space.

Key words: inclusivity, urban space, urbanized area, zoning.